

1. Obiekt

KANAŁ KŁODNICKI - KARTA ZESPOŁU

2. Czas powstania

1790 - 1822

3. Miejscowość

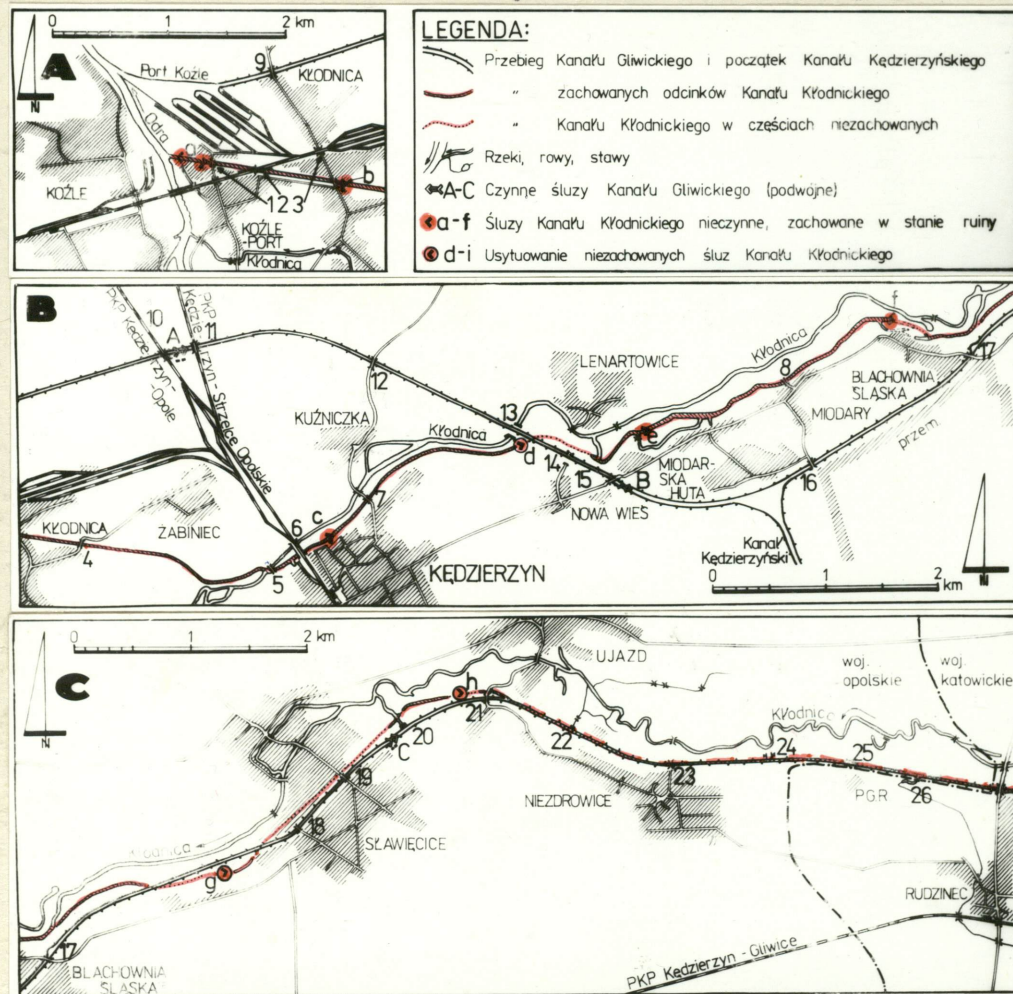
KĘDZIERZYN-KOŹLE,
SŁAWIECICE, UJAZD,
NIEZDROWICE

11 Zdjęcia, plan sytuacyjny, rzuty

Plan 1. Trasa Kanału wraz z trasą Kanału Gliwickiego 1:50000

Fot. 1. Sluza nr 2 - widok z dolnego awanportu.

4. Adres

Vide - karty szczegółowe.

nr hipoteczny

5. Przynależność administracyjna

województwo opolskie

gmina Kędzierzyn-Koźle, Ujazd

6. Poprzednie nazwy miejscowości

7. Przynależność administracyjna
przed 1 VI 1975

województwo opolskie

powiat Koźle

8. Właściciel i jego adres

Okręgowa Dyrekcja Gospodarki
Wodnej
WROCLAW, ul. Norwida 12

9. Użytkownik i jego adres

Rejonowa Dyrekcja Gospodarki
Wodnej
GLIWICE, ul. Sienkiewicza 2

10. Rejestr zabytków

Nr 2194/89 data 06.30.89

12. Autorzy, historia obiektu, określenia stylu.

W 1790 r. sporządzony zostaje w-g projektu budowniczych Geschke i Roenisch plan przekopu kanału i rozpoczęte są pierwsze prace. Kierownikiem prac zostaje W. Promnitz z prawem modyfikowania pierwotnego projektu, przewidującego budowę 18 drewnianych śluz na odcinku - rzeka Odra k. Koźła - Gliwice z różnicą poziomów 48,5 m, długości 48 km. W 1797 r. na początkowym, gotowym już odcinku Odra - Sławięcice rozpoczęto żeglugę, lecz po kilku dniach ją przerwano. Drewniane śluzy nie były mały poziomu wody na stopniach, następowały przesiąki w głąb świeżego koryta powodujące niedostatek wody mimo alimentacji z rzeki Kłodnicy. Gdy uporano się z pogłębianiem koryta, trzeba było remontować śluzy. W okresie wojen napoleońskich całość popadła w ruinę i znów rozpoczęto prace od nowa. Ok. roku 1815 Promnitz ustępuje a kierownikiem prac zostaje inspektor budowlany Jeller, który wraz z budowniczymi Fritsche i Klüber rozpoczyna budowę śluz murowanych w miejsce drewnianych. Już w 1817 r. pierwsze barki z węglem płyną od Sławięcic do Odry /uroczyste otwarcie tej trasy w dn. 20 lipca 1817/. W 1822 r. otwarta zostaje cała trasa. W latach 1877-79 przeprowadzono pierwszy remont wszystkich śluz Kanału /pod kierunkiem budowniczego wodnego Assman- na/, ok. 1880 na stopniach /przy śluzach/ powstały budynki mieszkalne dla obsługi /wodomistrzówki/. Dla utrzymania wody w początkowej sekcji, w latach 1832-34 wybudowano przy ujściu Kanału do Odry "Wrota Powodziowe". Drugi remont budowli kanałowych przeprowadzono w latach 1909-12. W 1937 r. kanał został unieruchomiony a na część jego trasy wszedł nowo budowany Kanał Gliwicki. Zachowany został początkowy odcinek Odra - Ujazd oraz fragment w rejonie wsi Pławniowice.

13. Opis (sytuacja, materiał i konstrukcja, rzut, bryła, elewacje, dach, wnętrze wyposażenie, instalacje)

Kanał żeglugowy posiadający pierwotnie 18 śluz komorowych na trasie 48 km od rzeki Odry k. miasta Koźle /obecnie w granicach miasta Kędzierzyn - Koźle/ do Gliwic, pokonujący różnicę wzniesień 48,5 m. Zachowane zostały następujące odcinki:

- A/ odcinek od rzeki Odry do skrzyżowania z rzeką Kłodnicą /całość w obrębie miasta Kędzierzyn-Koźle/, długość ok. 4 km. Na tym odcinku przepływa nurt sanitarny ok. 1,5 m³/sek. Znajdują się na nim: a - śluza bezkomorowa "Wrota Powodziowe" i śluza komorowa nr 1; b - śluza komorowa nr 2.
- B/ odcinek od skrzyżowania z rzeką Kłodnicą do skrzyżowania z trasą Kanału Gliwickiego /k. dawnej wsi Nowa Wieś ob. dzielnicy miasta Kędzierzyn-Koźle/, pozbawiony całkowicie przepływu, miejscami całkiem zamulony. Znajduje się na nim: c - śluza komorowa nr 3, : znajdująca się na nim również śluza komorowa nr 4 została zasypana w latach 1936-38. Długość odcinka ok. 2,5 km.
- C/ odcinek od d. wsi Nowa Wieś do przecięcia z trasą Kanału Gliwickiego pomiędzy wsiami Blachownia Śląska a Sławięcice, długości ok. 4,5 km. Znajdują się na nim: e - śluza komorowa nr 5 "Miedarska Huta" oraz f - śluza komorowa nr 6 "Blachownia Śląska. Odcinek ten pozbawiony przepływu niemal na całej długości zamulony całkowicie.
- D/ krótki odcinek pomiędzy wsiami Sławięcice a Ujazd, długości ok. 800 m, przecięty groblą drogi Ujazd - Niezdrowice, pozbawiony przepływu, niemal całkowicie zamulony, odcięty groblą fragment łączący się z Kanałem Gliwickim służy na tym kanale jako kotwiczowisko.
- E/ Odcinek pomiędzy wsiami Pławniowice - Taciszów /wojew. katowickie/ długości ok. 3 km. Znajduje się na nim śluza komorowa nr 16 /nieoznaczona na planie sytuacyjnym/. Odcinek niemal całkowicie zamulony, pozbawiony przepływu wody miejscami całkowicie zasypany.

Łącznie więc, z liczącej 48,5 km trasy Kanału, na którym znajdowało się 18 śluz komorowych i jedna bezkomorowa, zachowało się ok. 12 km przekopu Kanału oraz 6 śluz komorowych i jedna bezkomorowa. Śluzy te nieczynne, pozbawione konserwacji, w niektórych przypadkach bez wody i użytkowane jako wysypiska śmieci /śluzy nr 5, 6 i 16/ w przyspieszonym tempie niszczeją.

Pierwotnie, przy śluzach na wszystkich stopniach znajdowały się budynki mieszkalne dla obsługi /tzw. wodomistrzówki/. Do chwili obecnej w niezmienionej formie zachowały się tylko przy śluzach nr 1, 5 i 16. Wodomistrzówka przy śluzie nr 2 została znacznie przebudowana, na fundamentach wodomistrzówki przy śluzie nr 3 postawiony został nowy budynek, zaś przy śluzie nr 6 wodomistrzówka nie zachowała się.

W obrębie trasy Kanału znajdował się ponadto szereg budowli towarzyszących, jak mosty, zastawki przelewów alimentacyjnych i tp. Z obiektów tych, pierwotną formę zachowały jedynie: 1 - most drogowy k. śluzy nr 1 /ciąg ul. Pocztovej w Kędzierzynie-Koźlu/; 2 - most kolejowy z ok. 1890 r. oraz 6 - most kolejowy z ok. 1850 r. Wszystkie pozostałe obiekty, bądź uległy zniszczeniu, bądź też zostały w całości przebudowane po 1945 r.

14. Kubatura /nie dotyczy/	15. Powierzchnia użytkowa /nie dotyczy/	16. Przeznaczenie pierwotne Kanał żeglugowy.	17. Użytkowanie obecne Relikty kanału żeglugowego, nie- użytkowane, zdewastowane.
-------------------------------	--	---	---

18. Prace budowlane i konserwatorskie, ich przebieg i dokumentacja
Vide - karty szczegółowe.

19. Stan zachowania (fundamenty, ściany zewnętrzne, ściany wewnętrzne, sklepienia, stropy,
konstrukcje dachowe, pokrycie dachu, wyposażenie i instalacje)

Vide - karty szczegółowe.

SPIS KART SZCZEGÓŁOWYCH:

1. Wrota Powodziowe.
2. Sluza nr 1.
3. Sluza nr 2.
4. Sluza nr 3.
5. Sluza nr 5.
6. Sluza nr 6.
7. Most drogowy w Kędzierzynie-Koźlu, ul. Pocztowa.
8. Most kolejowy przy stacji PKP Kędzierzyn-Koźle Port.
9. Most kolejowy przy stacji PKP Kędzierzyn-Koźle.
10. Wodomistrzówka przy śluzie nr 1 ob. dom, Kędzierzyn-Koźle, ul. Żeglarska 15.
11. Wodomistrzówka przy śluzie nr 5 ob. dom, Kędzierzyn-Koźle dziel-
nica Miedarska Huta, ul. Przyjaźni 102.
12. Wodomistrzówka przy śluzie nr 6 ob. dom, Kędzierzyn-Koźle dziel-
nica Blachownia Śląska, ul. Stara Sluza 14

20. Najpilniejsze postulaty konserwatorskie

Koniecznym jest objęcie ochroną konserwatorską przez wpisanie do Rejestru Zabytków ocalałych odcinków Kanału, w szczególności tych, na których zachowały się jeszcze budowle związane z kanałem, tj. odcinki opisane jako A, B i C, o łącznej długości ok. 11 km. Kanał Kłodnicki jest bowiem najstarszym zachowanym kanałem żeglugowym ze śluzami na kontynencie europejskim. Niezbędnym jest oczyszczenie śluz, ich ogrodzenie i odpowiednie oznakowanie tablicami informacyjnymi.

Odnosnie postulatów dotyczących poszczególnych obiektów - vide karty szczegółowe.

21. Akta archiwalne (rodzaj akt, numer i miejsce przechowywania)

- Dokumentacja kartograficzna z lat 1790 - 1900 - A.P. Wrocław, zesp. Kart.Rej.Opo, sygn III/37 + 128.
- Dokumentacja dot. poszczególnych śluz z lat 1876 - 1937 - A.P. Wrocław, zesp. Zarz.Reg.Rzeki Odry, sygn. XV/7 - 21 i XV/46 - 53, zesp. Kart.Rej.Op. sygn. III/55 - 109.
- Dokumentacja inwentaryzacyjna śluz 1 i 2 oraz Wrót Powodz. z 1986 r. - Rej.Dyr.Gosp.Wodnej - Gliwice, Dział Techniczny /bez sygn./.

23. Źródła ikonograficzne i fotografie (rodzaj, miejsce przechowywania, sygnatury)

- Widoki ścian śluz z zaznaczonymi uszkodzeniami z 1876 r. rys. Assmann: AP Wrocław, zesp. Kart.Rej.Op. sygn. III/17,1 - 18.
- Fot. kanału z ok. 1914 r.: M. Dworski - Der Kłodnitz Kanal. /W:/ "Schlesien" nr 21 r. VII/1914 str.281-284
- Fot. trasy kanału i poszczególnych obiektów z 1985/86 r.: Z. Łabęcki - Odra opolska - studium konserwatorskie. Cz. I i III. Wrocław 1986.

22. Bibliografia

- W. Gothein - Schlesische Wasserstrassen. /W:/ Pr.zbior. "Niederschlesien, seine Entwicklung im Zukunft". Berlin 1923.
- M.Dworski - Der Kłodnitz Kanal, /W:/ "Schlesien" nr 21 r.VII /1914 str. 281 - 284.
- H. Hampel - Ein aussergewöhnliches Hochwasser in Kłodnitz. /W:/ "Die Wasserstrassen" nr 8 z 1964 r. str. 12-13.
- K.Jonca - Zarys dziejów społecznych i gospodarczych Koźła i okolicy do 1939 r. /W:/ Pr. zb. Ziemia Kozielska. Koźle 1963, str. 128.
- T. Kostecki, J. Kwiatkowski - Drogi wodnej w dorzeczu Odry. /W:/ "Zeszyty Odrzańskie" nr 2 z 1965 r.
- Z. Łabęcki - Odra opolska - studium konserwatorskie. Cz. I str. 36 - 47 i 101, cz. III str. 5 - 38. Wrocław 1986.
- M. Matakiewicz - Żegluga śródlądowa i budowa dróg wodnych. Warszawa 1931.
- M. Rousselin - /referat bez tytułu, w:/ XXII Międzynarodowy Kongres Żeglugi AIPCN-PIAN. Paris 1969.
- Schoenaich ... - Stadt und Festung Cosel, ihre Plangestaltung und ihr Aufbau. Opole /1933/.
- W. Tietze - Die Oderschiffahrt. Wrocław 1906.

24. Uwagi różne

Karta podlega ochronie na podstawie Prawa Autorskiego.

25. Wypełnił

1987-05-15

[Signature]

mgr inż. Zbigniew Łabęcki
ZPAF AFIAP
ul. Grzegorzowska 164 29
53-607 WROCŁAW

26. Sprawdził

27. Załączniki

1. Wkładka nr 1 - Fotografie.
2. " nr 2 - "
3. " nr 3 - "

1. Miejscowość

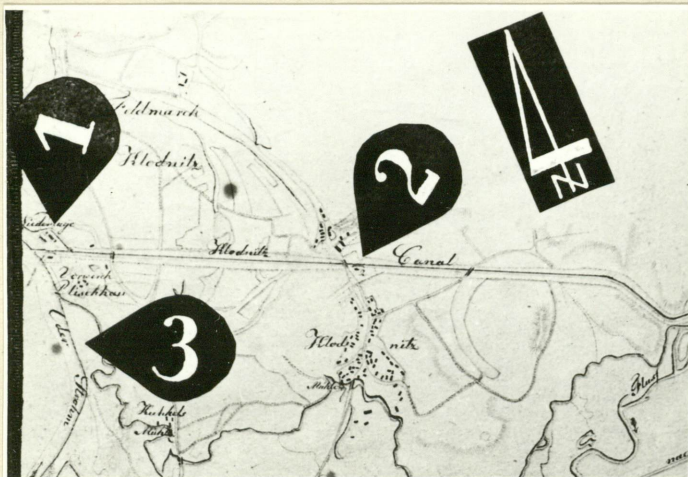
KĘDZIERZYN-KOŹLE, SŁAWIE-
CICE, UJAZD, NIEZDROWICE

2. Obiekt (nazwa jak w karcie)

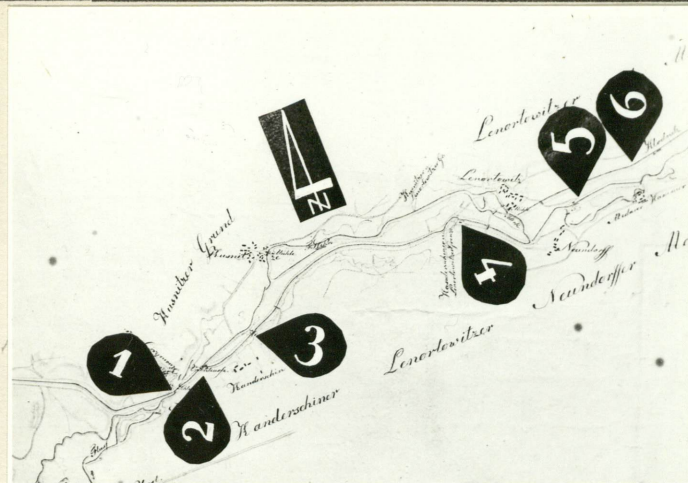
KANAŁ KŁODNICKI
Karta zespołu

3. Zawartość wkładki (nazwa obiektu lub materiału uzupełniającego)

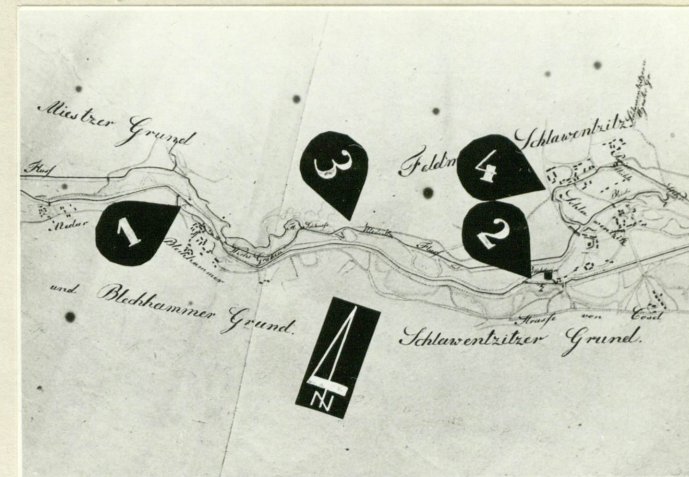
Reprodukcje planów, fotografie.

Plan 2.

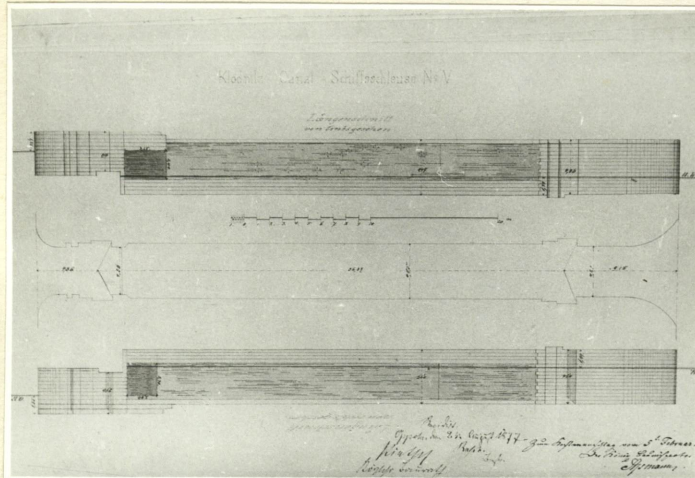

Plan 3.

Plan 4.

Plan 5.

Plan 6.

Spis planów:

1. Trasa Kanału wraz z trasą Kanału Gliwickiego 1:50000, oprac. Z.M. Łabęcki, 1987.
2. Trasa Kanału w 1822 r. Rys. J. Schmidt /AP Wrocław, Kart.Rej.Op. III/57/.
3. 1.-Śluza nr 1, 2 - Śluza nr 2, 3 - rzeka Odra.
3. j.w. odcinek wyższy: 1 - skrzyżowanie Kanału z rzeką Kłodnicą. 2, 3 - śluzy nr 2 i 3, 4, 5 - śluzy nr 4 i 5. 6 - rzeka Kłodnica.
4. j.w. odcinek wyższy: 1, 2 - śluzy nr 6 i 7, 3 - rzeka Kłodnica, 4 - wieś Sławiecice.
5. Śluza nr 5 /niezachowana/ - rzut poziomy oraz widoki ścian. Rys Assmann w związku z remontem budowli kanałowych /AP Wrocław, ZRRB - XV/17, 1 - 18/.
6. Projekt alternatywny Kanału z 1893 r. Rys. Promnitz /AP Wrocław, Kart.Rej.Op. III/47/. 1 - rzeka Kłodnica, 2, 3, 4 - alternatywy przekopów Kanału, 5 - wieś Kędzierzyn, 6 - profil Kanału.

Wkładkę założył: Z.M. Łabęcki 15.5.1988
(imię, nazwisko, data)

Miejsce przechowywania negatywów: .....

Wzór ODZ 1978 r.

Fot. 2.

Fot. 3.

Fot. 4.

Fot. 5.

Fot. 6.

Fot. 7.

Fot. 8.

Fot. 9.

- 2 - Żegluga na Kanale ok. 1912 r. Reprodukacja fotografii z : Dworski - Der Kłodnitz Kanal. /w:/ "Schlesien" nr 21 r. VII/1914, str. 282.
- 3 - Początek Kanalu od strony Odry.
- 4 - Początek Kanalu od strony śluzy.
- 5 - Wrota Powodziowe przed śluzą nr 1.
- 6 - Śluza nr 1 - widok ogólny.
- 7 - Wodomistrzówka przy śluzie nr 1.
- 8 - Trasa sekcji I /między śluzami 1 a 2/. Widok z drogi holowniczej.
- 9 - Śluza 2, widok ogólny z głowy dolnej.

1. Miejscowość

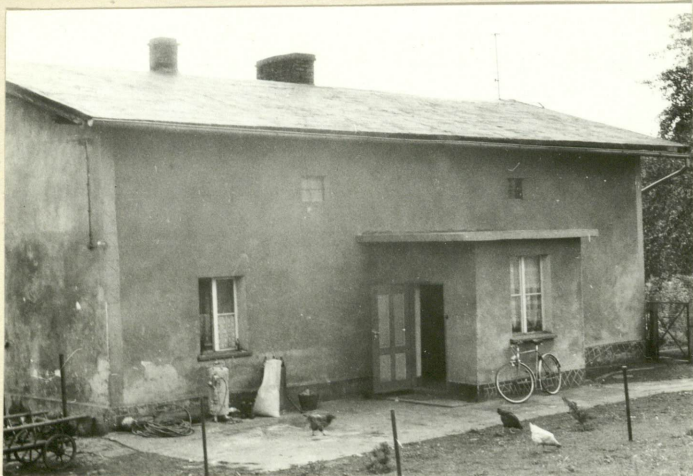
KĘDZIERZYN-KOŹLE, SŁAWIE-
CICE, UJAZD, NIEZDROWICE

2. Obiekt (nazwa jak w karcie)

KANAŁ KŁODNICKI
Karta zespołu

3. Zawartość wkładki (nazwa obiektu lub materiału uzupełniającego)

Fotografia.

Fot. 10.

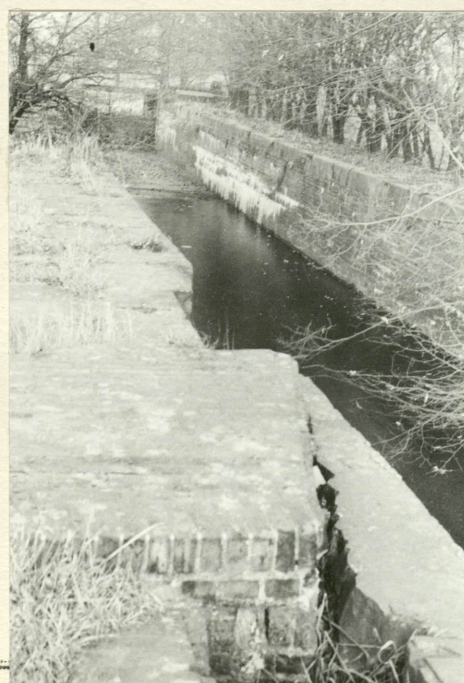
Fot. 11.

Fot. 12.

Fot. 13.

Fot. 14.

Fot. 15

Wkładkę założył: Z.M. Łabecki 15.5.1988
(imię, nazwisko, data)

Miejsce przechowywania negatywów: .....

10. Wodomistrzówka przy śluzie nr 2.
11. Kanał powyżej śluzy nr 2 z drogą holowniczą.
12. Sekcja II Kanału /pomiędzy śluzami 2 a 3/.
13. Skrzyżowanie Kanału z rzeką Kłodnicą. Widok od strony Kanału.
14. Śluza 3 - widok ogólny.
15. Kanał pod mostem kolejowym przy stacji PKP Kędzierzyn-Koźle z zachowanymi umocnieniami nabrzeży.

Wzór ODZ 1978 r.

Fot. 16.

Fot. 17.

Fot. 18.

Fot. 19.
Fot. 22.

Fot. 20.
Fot. 23.

Fot. 21.

- 16. Zniszczenia ścian śluzy nr 3.
  - 17. Zastawka w głowie górnej śluzy nr 3.
  - 18. Kanał w sekcji III /między śluzami 3 a 4/.
  - 19. Miejsce, gdzie zasypiano śluzę nr 4.
  - 20. Kanał w sekcji IV /między śluzami 4 a 5/.
  - 21. Śluza nr 5 - widok na głowę górną.
  - 22. Kanał w sekcji V /między śluzami 5 a 6/.
  - 23. Śluza 6 - widok od strony głowy górnej.
- Obok śluzy budynek wodomistrzówki, ob. dom /ul. Stara Śluza 14/.

1. Miejscowość
KEDZIERZYN-KOZŁE, SŁAWIE-
CICE, UJAZD, NIEZDROWICE

2. Obiekt (nazwa jak w karcie)
KANAL KŁODNICKI
karta zespołu

3. Zawartość wkładki (nazwa obiektu lub materiału uzupełniającego)
Fotografie.

Fot. 24.

Fot. 25.

Fot. 26.

Fot. 27.

Fot. 28.

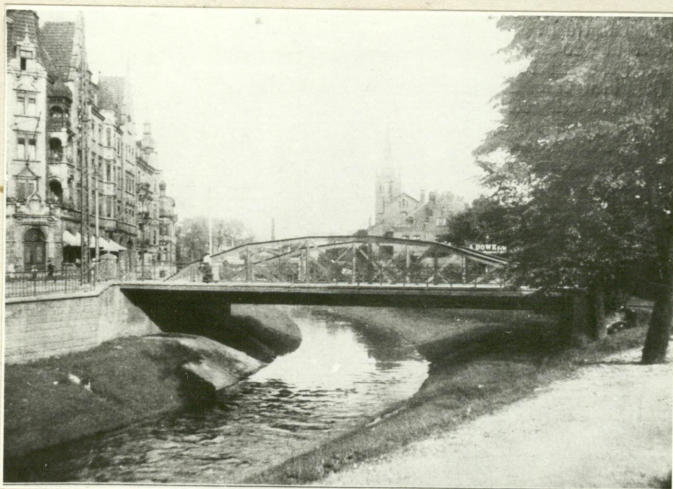
- 24. Kanał w sekcji VI /pomiędzy ślu-
zami 6 a 7/, w perspektywie wi-
doczny zespół śluzy 6.
- 25. Kanał poniżej śluzy 6.
- 26. Śluza 6 - widok z głowy dolnej.
- 27. Wodomistrzowna przy śluzie 6
- 28. Kanał w sekcji VII /pomiędzy
Sławięciami a Ujazdem/.

Wkładkę założył: Zbigniew M. Łabecki IX.1987-V.1988
(imię, nazwisko, data)

Miejsce przechowywania negatywów: .....

Wzór ODZ 1978 r.

Fot. 29. Zakończenie Kanału w Gliwicach ok. 1912 r. Reprodukacja fotografii z: M. Dworski - Der Kłodnitz Kanal. /W:/ "Schlesien" nr 21 r. VII/1914, str. 284.